

TEKENEN VAN LEVEN

40 Katholieke gebruiken en devoties en hun Bijbelse wortels

Scott Hahn

TEKENEN VAN LEVEN

40 Katholieke gebruiken en devoties en hun Bijbelse wortels

Jade 13

Inhoud

INLEIDING	
Tekenen van leven.....	9
I HET LEVEN BEGINT	
1. Wijwater.....	25
2. Het kruisteken	29
3. Het doopsel	33
4. De Mis	39
5. Engelbewaarders	45
II LEVENSTIJDEN	
6. De kerkelijke kalender.....	53
7. Vasten en Pasen	59
8. Advent en Kerstmis.....	65
9. Novenen.....	71
III EEN DAG IN HET LEVEN	
10. De houding.....	77
11. Ochtendwijding.....	83
12. Schietgebeden	89
13. Het Angelus (Engel des Heren).....	93
14. Gebeden bij de maaltijden.....	97
15. Gewetensonderzoek.....	101
IV LEVENSLESSEN	
16. Bijbelstudie	109
17. Geestelijke lectuur	115
18. Retraite.....	121
V LEVENSSTADIA	
19. Het vormsel.....	127
20. Het huwelijk.....	131
21. Het Priesterschap	137
22. De ziekenzalving	143

VI SPECERIJEN VAN HET LEVEN

23. Wierook.....	149
24. Kaarsen	153
25. Gewijde afbeeldingen	157
26. Relieken	163
27. Vasten en versterving.....	167

VII OVERVLOEDIG LEVEN

28. De biecht	173
29. Aflaten.....	179
30. De voorspraak van de heiligen.....	185
31. Pelgrimage.....	191
32. De aanwezigheid van God.....	195
33. Het geven van aalmoezen.....	201

VIII LIEFDE VAN MIJN LEVEN

34. Devotie tot de Drie-eenheid.....	207
35. De rozenkrans	213
36. Scapulieren en medailles.....	219
37. Inwendig gebed	225
38. Eerbied voor het tabernakel.....	229

IX HET LEVEN GAAT VERDER

39. Voorbereiding op de dood	235
40. Gebeden voor de overledenen.....	241
Epiloog.....	247
Noten.....	249

INLEIDING

Tekenen van leven

Het maakt niet uit wat voor soort werk we doen of in welke persoonlijke omstandigheden wij verkeren, we lopen op zekere dag allemaal tegen een muur op die te steil is om te beklimmen, te hoog om er overheen te springen en te robuust om omver te duwen. Zulke muren kunnen zich bijvoorbeeld aandienen als problemen in ons werk of in onze relaties. We proberen dan alles wat menselijkerwijs mogelijk is om over, langs, onder of door deze problemen heen te komen. Maar er komt een moment waarop wij niet verder kunnen.

Ik heb veel van deze momenten gekend en één herinner ik mij nog levendig. Ik was een jonge promovendus met een jong gezin. Ik werkte aan mijn doctoraalscriptie die de bekroning op mijn theologiestudie vormde en kreeg daarbij te maken met een interpretatieprobleem van een bepaald Bijbelvers. Het was weliswaar een kleine passage, maar het vormde een groot probleem, want het betrof in wezen de kern van mijn proefschrift. Daarom moest ik alle interpretatiemogelijkheden bestuderen alvorens ik mijn proefschrift in het openbaar kon verdedigen. Ik was er bijna zeker van dat ik daar niet in zou slagen, *tenzij* ik alle mogelijkheden had uitgewerkt.

Ik las alle literatuur die er betrekking op had, maar vond niets bruikbaar. Behalve medeleven van wetenschappers die op hetzelfde probleem waren gestuit, ontdekte ik geen enkel sprankje hoop. Maandenlang zwoegde, ploeterde en piekerde ik, maar ik boekte geen enkele vooruitgang. Dit vormde een echt probleem voor mij, want ik had mij al meerdere jaren met dit onderzoek beziggehouden. Als ik nu opgaf, moest ik een lange, moeilijke en vernederende terugtocht aanvaarden naar het begin van mijn promotieproces.

Toen werd de muur zelfs nog hoger.

Ik werd opgebeld door mijn promotor, een jezuïet, die mij vertelde dat hij naar de Pauselijke Universiteit Gregoriana in Rome werd overgeplaatst. Hij gaf aan dat ik mijn proefschrift onmiddellijk moest voltooien ofwel op zoek moest gaan naar een nieuwe promotor, die mijn scriptie wel of niet aannemelijk zou vinden.

Ik kon niet meer slapen en intensiverde mijn inspanningen.

Ik worstelde diverse boeken door en belde 's avonds laat met wetenschappers die ik nog nooit had ontmoet.

Maar dat alles leverde geen resultaat op. De muur leek nu hoger dan ooit tevoren. Aan de verre overkant van de muur lonkte een carrière als professor ... de mogelijkheid tot een vaste aanstelling ... openstaande deuren naar erkenning, banen en publicaties. Aan deze kant van de muur, zo beleefde ik dat tenminste, zou ik professioneel ten onder gaan.

Ik zat hier al een aantal weken mee in de maag toen er iets heel opmerkelijks gebeurde. Ik werd wederom door mijn promotor opgebeld. Hij wilde zich ervan vergewissen dat ik bij de verdediging van mijn proefschrift op *alles* zou zijn voorbereid. En dus liep hij met mij een lijst door met mogelijke moeilijkheden en hindernissen waar ik nog niet eerder over had nagedacht en waarmee ik op de grote dag geconfronteerd zou kunnen worden.

Ik erkende dat ik verslagen was, maar wilde dat niet toegeven. Daar was ik te trots voor. En ook dat ervoer ik als een probleem. Uiteindelijk raakte ik oververmoeid en kreeg ik een koffie-intoxicatie. Hierdoor werd mijn geest een wirwar van morele en academische problemen van Bijbelse afmetingen. Ik kon geen kant meer op en dus moest ik *iets* doen.

Het kruis bezoeken

Ten tijde van deze crisis was ik pas een jaar of tien katholiek, maar mijn geheugen en fantasie zaten, zoals bij elke tienjarige, reeds boordevol gebeurtenissen uit het leven van de heiligen.

Begrijp mij alstublieft niet verkeerd. Ik beweer niet dat ik een Franciscus van Assisi of een Ignatius van Loyola ben. Ook probeer ik niet sentimenteel over te komen. In historisch opzicht had mijn promotieonderzoek slechts weinig betekenis. In mijn professionele leven was het echter cruciaal. In de loop der jaren heb ik geleerd dat de levensbeschrijvingen van de heiligen juist tot stand zijn gekomen om bij een dergelijke crisis model te staan.

De muur was erg hoog. Toch kreeg ik 's avonds laat plotse-ling een ingeving dat er iets was dat boven dit probleem uitstak en wist ik wat mij te doen stond. Ik trok mijn jas aan en ging naar buiten, waarbij ik mij zelfs niet druk maakte of mijn haren gekamd waren.

De straten in de buurt waren stil en donker. De snelste ma-

nier om de universiteitscampus te bereiken waar ik college geef, is over de weg en door de bossen. Die route nam ik dan ook.

Het doel – dat zoveel hoger was dan mijn muur – bevond zich voortdurend voor mij aan de horizon. Boven de woonruimten, de bibliotheek en de collegezalen van de Franciscaanse Universiteit van Steubenville verheft zich een verlicht stalen kruis van achttien meter hoog, dat zichtbaar is vanaf de autosnelwegen en zelfs vanaf de overkant van de Ohio-rivier in West Virginia.

Ik haastte mij over de stille campus. Als iemand mij had gezien, zou hij zeker tot de conclusie zijn gekomen dat het vele studeren mij naar het hoofd was gestegen (zie Hnd 26,24). Toen ik mij aan de voet van dat enorme verlichte kruis bevond, was mijn geest weliswaar gespannen, maar waarschijnlijk gezonder dan ooit tevoren.

Ik hoefde daar niet echt na te denken. Ik wist wat de heiligen uit vroegere tijden hadden gedaan. Ik moest iets doen. Ik moest datgene doen wat zij deden.

Ik kuste het kruis en ging languit voorover liggen aan de voet van het kruis en huilde.

Tot dat ogenblik had ik het beste wat de wereld te bieden had tot mij genomen. Ik had de beroemdste wetenschappelijke bibliotheken bezocht en persoonlijk met de bekendste geleerden getelefoneerd. Maar dat was niet voldoende. En dat vertelde ik aan Jezus: de muur was veel te hoog voor mij. Maar wat ik ook doormaakte, ik wist dat zijn kruis nog hoger was.

Want Hij had veel meer te dragen dan ik. Ook al *was Hij God*, toch heeft “Hij die bestond in goddelijke majesteit zich niet willen vastklampen aan de gelijkheid met God. Hij heeft Zich van Zichzelf ontdaan en het bestaan van een slaaf aangenomen. Hij is aan de mensen gelijk geworden. En als mens verschenen heeft Hij Zich vernederd, Hij werd gehoorzaam tot de dood, tot de dood aan een kruis” (Fil 2,6-8).

Terwijl ik daar met mijn gezicht in het stof lag, gaf ik alles aan Hem over op de wijze die ik kende van de heilige Franciscus en talloze anderen. Ik zei Hem dat ik het zou aanvaarden als ik mijn promotie niet zou halen en dat ik mij, evenals Hij, volledig wilde wegcijferen.

Bestrijk je ogen met slijk

Wat gebeurde er vervolgens?

Daar zal ik straks op terugkomen. Eerst wil ik wat aandacht besteden aan de schoonheid van het katholieke leven.

Soms hebben wij het gevoel dat wij tegen een muur oplopen. Soms krijgen wij zelfs het gevoel dat wij in grote vaart tegen de muur zijn gebotst, waarbij wij onze veiligheidshelm thuis hebben laten liggen. Wanneer dat gebeurt, is er iets wat in ons roept: *Blijf daar niet staan, maar doe iets!* Zo heeft God ons gemaakt. Hij heeft ons een lichaam gegeven dat in actie kan komen en Hij heeft ons in een wereld geplaatst waar wij van alles kunnen doen.

In de hele geschiedenis heeft Hij deze natuurlijke aanleg onderkend en ons dingen laten doen. Toen het volk dorst had, gaf Hij Mozes opdracht tegen een rots te slaan zodat er water uit zou stromen. Waarom deed Hij dat? Niet omdat Hij dat zo moest doen. Hij had immers ook vanuit de wolken flessen water naar beneden kunnen laten komen of midden in de woestijn een groot meer kunnen laten ontstaan. Hij had zelfs engelen cocktails kunnen laten uitdelen. Maar Hij kende onze menselijke natuur en onze behoefte *om iets te doen*. En dus liet Hij Mozes iets doen.

In de periode van Mozes tot Jezus was er niets aan de menselijke aard veranderd. Jezus had de blindgeborene met een enkel woord of gebaar kunnen genezen, maar deed dat niet. Hij bestreek de ogen van de blindgeborene met slijk dat uit modder en speeksel was gemaakt en zond hem vervolgens naar een nabij gelegen vijver om zijn ogen te wassen.

Op een ander moment genas Jezus de groep melaatsen terwijl zij naar de priesters van de Tempel gingen om zich te laten zien. "En onderweg werden ze gereinigd" (Lc 17,14).

Het katholieke leven – de grote christelijke traditie – bestaat uit een enorme erfenis van de heiligen die ons gedurende tweeduizend jaar, in vele landen en omstandigheden, zijn voorgedaan. Katholiek zijn betekent dat wij nooit moeten zeggen dat wij niets meer kunnen doen. Ons gebed wordt verrijkt met heilige afbeeldingen en wierook, kaarsen en rozenkransen, water en olie, gebaren en houdingen, zegeningen en medailles, gebruiken en ceremonies.

Omdat ik leerde om een katholiek leven te leiden, kon ik, zelfs toen ik 's nachts om drie uur in alle eenzaamheid zat te stu-

deren en in een professionele crisis verkeerde waarbij het leek alsof er niets meer gedaan kon worden, zeggen dat ik iets kon doen.

Ik kon onmiddellijk vertrekken en op pelgrimstocht gaan.

Ik kon mij in gebed ter aarde werpen.

Ik kon het heilig kruis vereren.

Ik kon Schriftteksten aanhalen.

In wezen kon ik al deze dingen doen en niemand kon mij daarvan weerhouden. Dus deed ik dat.

De zaken ordenen

Het katholieke leven zit vol met dergelijke zaken. Toch begrijpen we niet altijd waarom ze in onze traditie zijn opgenomen. Zelfs vrome katholieken kunnen de vele en diverse gewoonten als een toevallig samenraapsel van handelingen of als vormen van bijgeloof beschouwen, die op de een of andere wijze kerkelijk zijn goedgekeurd.

Om deze reden hoor je katholieke intellectuelen zich soms spottend over volksvroomheid uitlaten. Dat is het laatste wat ik wil doen. Ten eerste omdat Jezus in zijn tijd meer waardering voor eenvoudige gelovigen en kinderen had dan voor intellectuelen, waarbij ik veronderstel dat dezelfde regels ook voor ons nog steeds van toepassing zijn. Ten tweede omdat ik weet dat katholieke volksdevoties, zoals ik in dit boek hoop aan te tonen, op de Schrift zijn gebaseerd en door de lichtende voorbeelden van de katholieke intellectuele traditie in de praktijk werden gebracht. En ten slotte omdat ik vele mensen ken die heiliger zijn dan ik, maar die nooit de gelegenheid hebben gehad zich theologisch te scholen. Zo hebben veel gecanoniseerde heiligen eigenlijk geen enkele formele opleiding genoten. Intellectuelen zouden er dan ook goed aan doen om samen met vrome groepingen in hun parochie het rozenhoedje te bidden. Het spotten zou er volledig door verdwijnen. Louis Pasteur was een intellectuele beroemdheid uit de moderne tijd, maar hij bad als een kind zijn rozenkrans.

Daarenboven is het een misvatting om *intelligentie* en *vroomheid* als twee onverenigbare zaken te beschouwen. Het beste wat wij kunnen doen is onze devoties met verstand hanteren. Jezus spoorde ons aan om niet als schijnheiligen te bidden (Mt

6,5), maar ook niet als heidenen die geen flauw benul hebben waarmee ze bezig zijn (Mt 6,7). De heilige Josemaría Escrivá, een heilige uit de twintigste eeuw, vatte dit op zeer treffende wijze samen. Hij moedigde katholieken aan om zowel de wijsheid van de theologen als de vroomheid van de kinderen te bezitten.

Als katholieken is het ons toegestaan om er een rijk devotieoneel leven op na te houden, waarbij wij uit de rijkdom van vele landen en vele eeuwen kunnen putten. “Maar”, zoals de heilige Paulus zei, “laat alles betamelijk en in goede orde geschieden” (1 Kor 14,40).

Dit boek is aldus een feestelijke weergave van alle katholieke gebruiken met hun Bijbelse onderbouwing die ze als katholiek bestempelt. Maar het is nog meer. Het is een leerboek, een handleiding, een goede verdediging en een liefdevolle aansporing voor ons allen om het beter te doen, waar wij ons ook in onze spirituele ontwikkeling bevinden.

Een van mijn doelstellingen bij het schrijven van dit boek is om te laten zien hoe katholieke gebruiken en devoties passen binnen het grotere geheel van het christelijk geloof. Onze eerste opdracht is het ontwikkelen van een nieuwe manier van zien, een nieuwe manier om te groeien in wijsheid en kennis. Die manier wordt traditiegetrouw *mystagogie* genoemd.

De tekenen interpreteren

Het woord *mystagogie* is afgeleid van het Griekse woord *mystagogia* wat “mysterieeler” betekent. Bij de mystagogische instructie van de vroege Kerk nam een geestelijke (meestal de plaatselijke bisschop) gewoonlijk uitgebreid de tijd om uitleg te geven over kleine liturgische details en hoe die symbolisch met Bijbelse gebeurtenissen overeenkwamen. Deze methode is ontleend aan het Nieuwe Testament, waarin de heilige apostelen Petrus en Paulus over het doopsel en de eucharistie spraken als vervulling van oudtestamentische voorafbeelden (zie bijvoorbeeld 1 Kor 10,2-17; 1 Pe 3,18-21).

Mystagogie stelt nieuwe gelovigen in staat om achter de tekenen die zaken te onderkennen die erdoor worden aangeduid – om voorbij het hier en nu te kijken en een glimp op te vangen van de goddelijke mysteries die voor ons eens volledig in de hemel zichtbaar zullen zijn, (1 Joh 3,2) maar ook nu al daadwerkelijk in

de Kerk aanwezig zijn.

Wij kunnen het verhaal over de zondvloed beluisteren en er, middels onderricht, gebed en meditatie, het reddende doopwater in ontdekken. Maar wij kunnen verder kijken dan het teken van de doop en er het werk van de heilige Geest in ontdekken, omdat de derde Persoon van de heilige Drie-eenheid de ultieme werkelijkheid is die door het doopwater wordt aangeduid en tot uitdrukking wordt gebracht.

Want ook de wonderen van Jezus dienden, in al hun grootsheid, vooreerst als “tekenen”. Dat is het woord dat de heilige Johannes gebruikte om ze te beschrijven (zie bijvoorbeeld Joh 2,11 en 4,54). Het waren echte en belangrijke gebeurtenissen, maar ze wezen ook boven zich uit naar een goddelijke en alles overstijgende werkelijkheid. Laten wij de genezing van de verlamde man door Jezus bekijken (Mc 2,3-12). Onze Heer maakte duidelijk dat het genezen van de verlamming minder belangrijk was dan de vergeving van de zonden. De lichamelijke genezing was eenvoudigweg een uitwendig teken van een grotere genezing, namelijk de innerlijke, geestelijke genezing. De lichamelijke genezing was per slot van rekening een tijdelijke gebeurtenis. Het leven van de man zou uiteindelijk een natuurlijk verloop hebben, waarbij hij zou lijden en sterven. De geestelijke genezing kon echter na zijn dood voortduren en een nieuwe schepping tot stand brengen, een daad die alleen door God kon worden verricht (Mc 2,7).

Jezus heeft ons het voorrecht gegeven om in het leven en de heilsdaden van God te delen. Tijdens het laatste avondmaal sprak Hij over zijn wonderbaarlijke tekenen en beloofde vervolgens aan zijn apostelen: “Voorwaar, voorwaar, Ik zeg u: wie in Mij gelooft, zal ook zelf de werken doen die Ik doe. Ja, grotere dan die zal hij doen” (Joh 14,12). Hoewel de apostelen tijdens hun zending wonderen verrichtten, deden zij niets dat de wonderen van Jezus in grootsheid oversteeg. Wat zou Hij dan bedoeld hebben?

Hij bedoelde de sacramenten.

De eerste christenen geloofden in de sacramenten. Zij geloofden dat de sacramenten niet alleen *over* de goddelijke macht van Jezus spraken, maar dat hierin de goddelijke macht van Jezus *tot uiting kwam*. Alle woorden hebben een betekenis. Reeds in de evangeliën bracht het woord van Jezus de werkelijkheden

tot stand die zij aanduiden. Hij sprak en duivels werden verdreven, mensen werden van hun ziekten genezen, stormen en golven kwamen tot bedaren en doden werden levend. Datzelfde goddelijke Woord is nog steeds in staat om de schepping en ons leven te veranderen. Dat gebeurt door de zending van de Kerk, waarbij aardse werkelijkheden – brood en wijn, gebaren en houdingen, olie en water – worden gebruikt om ons leven te heiligen. Dat geschiedt middels de sacramenten die door de vroege Kerk als “mysteries” werden aangeduid. In de vijfde eeuw zei paus Leo de Grote: “Wat zichtbaar was in onze Redder, wordt zichtbaar in zijn mysteries”.¹ Mystagogie stoelt dus op Gods genade: zijn kracht om ons te veranderen.

Die kracht is voor onze natuurlijke zintuigen verborgen. Mystagogie is daarentegen de traditionele manier van de Kerk om dit voor ons verstand en onze geest zichtbaar te maken. Het is de manier van de heiligen om de goddelijke liefde die achter de symbolen verscholen gaat, het goddelijke leven dat achter de tekenen verborgen zit, te laten zien. In de heilige tekenen van onze traditie laten materiële zaken ons immateriële werkelijkheden zien – tijdelijke gebeurtenissen onthullen eeuwige mysteries.

Mystagogie betekent dat gelovigen tot een echte *communio* worden gebracht, een echte deelname aan de heilsmysteries die gevierd worden in de symbolen en rituelen van de kerkelijke eredienst. Paus Benedictus XVI zei eens: “De rijpe vrucht van mystagogie is het besef dat het leven van de mens geleidelijk aan omgevormd wordt door de heilige mysteries die gevierd worden ... waarbij hij een ‘nieuwe schepping’ wordt”.²

De mysteries beleven

Voor de eerste christenen bleef het Christusmysterie niet beperkt tot de sacramentele rituelen. Het raakte ook de moraal en het leven van iedere dag. Het was per slot van rekening “Gods plan ter verwezenlijking van de volheid der tijden: het heelal in Christus onder één hoofd te brengen, alle wezens in de hemelen en alle wezens op aarde, in Hem” (Ef 1,10). “Want in Hem is alles geschapen, in de hemelen en op de aarde, het zichtbare en het onzichtbare, tronen en hoogheden, heerschappijen en machten. Het heelal is geschapen door Hem en voor Hem. Hij bestaat voor alles en alles bestaat in Hem” (Kol 1,16-17).

In Christus worden dus alle aardse zaken richtingwijzers die ons naar God verwijzen. De aardse zaken moeten niet worden veracht, maar veeleer door heilig gebruik gewijd, opgeheven en heilig gemaakt worden. In de Mis bieden wij God "het werk van onze handen aan". In ons werk doen wij hetzelfde en in onze devoties doen wij niet minder. Overeenkomstig onze gewoonten bidden wij, evenals de eerste christenen, zowel met sacramenten als met *sacramentaliën*.

Wat is een sacramentale?

Het is een voorwerp dat door de Kerk apart gezet en gezegend wordt om ons op goede gedachten te brengen en onze devotie te bevorderen. *Evenals* sacramenten zijn sacramentaliën genademiddelen en uitwendige tekenen van onzichtbare geloofsmysterieën. Zij *wijken* ook op diverse manieren *af* van de sacramenten. Sacramenten zijn door Christus ingesteld, terwijl sacramentaliën door de Kerk zijn ingesteld. Sacramenten storten genade *rechtstreeks* in onze ziel, terwijl sacramentaliën dat *indirect* doen, door ons tot devotie te brengen, waardoor wij in de gelegenheid worden gesteld om Gods genade te beantwoorden.

Dit idee is zo oud als de Kerk. In de vierde eeuw hield de heilige Gregorius van Nyssa een prachtige preek over dit *sacramentele principe*. Hij begon God te loven voor de kracht die Hij aan gewone dingen toekende: water bij de doop, brood en wijn tijdens de Mis, olie bij de ziekenzalving en de bisschoppelijke handoplegging tijdens de priesterwijding. "Er zijn vele zaken die verachtelijk lijken", zei hij "maar die machtige werken tot stand brengen."³ Uit het Oude Testament haalde hij ook triviale zaken naar voren die God met wonderbaarlijke kracht bekleed had: de houten staf van Mozes, de ruwharige mantel van Elia en de beenderen van de dode Elisa.

De heilige Gregorius onderkende dat die toekenning van kracht niet alleen tot in zijn tijd was doorgegaan, maar ook nog veel vaker voorkwam. Die toekenning van kracht vindt ook nog in onze tijd plaats en schenkt ons vele genadegaven. In feite zijn de drie voorbeelden die hij noemde verre voorlopers van de praktijken die ook vandaag de dag nog plaatsvinden en die wij in dit boek nader zullen bestuderen: ondermeer de verering van het kruis, het dragen van het bruine scapulier en de verering van de relieken van de heiligen.

Verskillende mogelijkheden

Voor katholieken zijn sacramenten en sacramentaliën onmiskenbare tekenen van leven. Beide maken deel uit van dit boek en zijn onderdeel van onze dagelijkse manier van leven en liefhebben.

Jesus kende Zelf een rijk devotioneel leven. Hij nam deel aan pelgrimstochten en festiviteiten. Hij bad met eigen woorden en maakte tevens gebruik van bestaande gebeden. Hij bad knielend, staand en voorovergebogen. Hij bad afzonderlijk, met groepen mensen en met zijn vrienden. Hij haalde Schriftteksten aan. Hij trok Zich terug naar stille plaatsen, ver verwijderd van het rumoer en de afleidingen van de wereld.

Wij hebben het voorrecht Hem in die prachtige verscheidenheid te mogen nabootsen en onze traditie stelt ons, op vele manieren, daartoe in staat. Niet alle gebeden en devoties zijn natuurlijk even belangrijk. Als wij naar de gebruiken van ons katholieke geloof kijken, is het belangrijk om onderscheid te maken tussen gebruiken die essentieel zijn en gebruiken die wij als christenen vrij mogen kiezen of verwerpen. Wij zijn verplicht ons te laten dopen en op zondagen en voorgeschreven feestdagen de Mis bij te wonen (zie Joh 3,5 en 6,53). Wij zijn echter niet verplicht de rozenkrans te bidden, wijwater te gebruiken of novenen te bidden. Toch zijn het soms de niet essentiële zaken die een huis in een echt thuis veranderen. Natuurlijk hebben wij stenen en cement nodig om een bruikbaar onderkomen te bouwen; maar het leven krijgt veel meer zin als wij kunnen ruiken wat er in de keuken wordt klaargemaakt en wanneer wij het keuvelen van de kleine kinderen in de woonkamer kunnen horen. Deze reeds lang bestaande devoties kunnen ons geloof echt *verlevendigen* en onze Kerk tot een thuis maken.

Toch is mij bekend dat sommige mensen alle vormen van vroomheid van de hand wijzen, met als argument dat het slechts uit het hoofd geleerde routinehandelingen zijn. Het zijn inderdaad handelingen die een routine kunnen worden. Maar routinematige handelingen zijn op zichzelf niet verkeerd. Bij het verzorgen van de tuin, het wassen van de auto, het spelen van muziek of bij persoonlijke hygiëne kan routine heel nuttig zijn. Gesteund door de katholieke traditie blijf ik erbij dat routinematige gebeden, voor zover die uit het hart komen, heel vruchtbaar voor de ziel kunnen zijn. Zij zijn als prachtige muziek of goed-

verzorgde tuinen – routinehandelingen die stoelen op liefde.

Anderen zullen daartegenin brengen dat deze handelingen vormen van middeleeuws bijgeloof zijn, of pogingen om God te manipuleren. Maar dat is gewoon niet waar. Door God onze gebeden aan te bieden, kunnen wij Hem niet naar onze hand zetten, maar stellen wij Hem wel in staat om te doen wat Hij wil. Op deze manier kunnen wij God danken in bewoordingen die Hij regelmatig en vaak van ons wil horen, of wij daar nu voor in de stemming zijn of niet. Bij onze devoties gaat het er in de eerste plaats niet om wat wij voor God doen – Hij heeft onze lof en wierook niet nodig – maar veeleer om wat Hij voor ons doet. Deze wijze van communicatie past goed bij onze menselijke ziel en ons menselijk lichaam, die door God geschapen zijn om Hem te eren.

Hoe zit dit boek in elkaar?

In dit boek zullen we veertig verschillende traditionele kerkelijke gebruiken onderzoeken. Waarom heb ik er veertig gekozen? Het aantal berust natuurlijk op een rijke geschiedenis. De Bijbel spreekt over de veertig dagen waarin het water van de zondvloed de aarde reinigde ... de veertig jaar die Israël in de woestijn doorbracht ... de veertig dagen durende reis van Elia ... de veertig dagen waarin het volk van Nineve, na de prediking van de profeet Jona, berouw had ... de veertig dagen dat Jezus in de woestijn vastte ... en de veertig dagen die Jezus, tussen zijn verrijzenis en hemelvaart, bij de leerlingen verbleef. De Kerk heeft dit patroon al vroeg onderkend, zoals blijkt uit de instelling van de veertigdagentijd als vastenperiode.

Dus veertig leek mij een goed getal. Ik hoop dat deze meditaties, evenals dat Bijbelse getal van veertig, voor jou en mij een tijd van zuivering, verandering en vernieuwing zullen zijn. En ik hoop dat dit boek voor ons een gezamenlijke reis naar een rijker en vollediger begrip van het katholieke leven mag zijn.

De veertig gekozen gebruiken hebben geen canonieke achtergrond. Mijn keuze is weliswaar niet geheel willekeurig, maar ook niet geheel onvermijdelijk. Het is mijn eigen keuze. En ik hoop dat jij, bij het toenemen van je devotie, een eigen lijst gaat samenstellen.

De meditaties zijn eveneens geen begripsbepalingen. Het zijn mijn overwegingen die ik aan een bepaalde heilige of een

bepaalde paus heb ontleend en die ik op mijn eigen manier (en niet bepalend) heb samengevoegd. Ik hoop dat je over elk teken zult nadenken op een manier die stoelt op de traditie, maar die in feite je eigen manier is.

De hoofdstukindeling is eveneens door mij gekozen. De hoofdstukken sluiten niet volledig op elkaar aan, maar ik heb wel geprobeerd het verhaal cumulatief te maken. Bepaalde hoofdstukken bouwen voort op de informatie die in voorgaande hoofdstukken werd verkregen. Evenals het leven volgt het boek een kronkelige weg vanaf de geboorte tot de dood. Maar het staat je vrij om kriskras door het boek te gaan, indien jouw interesse of behoefte daartoe aanleiding geeft. Je mag je eigen tempo bepalen, alhoewel het boek geschreven is om langzaam en beschouwend gelezen te worden.

In elk hoofdstuk zullen wij de achterliggende Bijbelse en historische wortels van een bepaalde katholieke gebruik bekijken. We zullen antwoord geven op vragen die vaak door niet-katholieken worden gesteld en trachten bepaalde veel voorkomende misvattingen recht te zetten. Elk hoofdstuk wordt afgesloten met een "ter overweging in je hart". Die aanduiding verwijst naar de beschrijving van de heilige Lucas over de heilige Maagd: "Maria bewaarde al deze woorden in haar hart en overwoog ze bij zichzelf" (Lc 2,19). Ik hoop dat jij en ik haar kunnen nabootsen als wij de woorden van de beroemde leraren, denkers en heiligen uit de katholieke kerkgeschiedenis overwegen. Ik heb deze "overwegingen" ontleend aan de traditie. Het betreft passages uit de meeste (zo niet alle) eeuwen, vanaf het begin van onze jaartelling tot nu. Alles bij elkaar genomen kunnen we besluiten dat de doctrines en devoties niet door mij zijn bedacht, dat zij door de overlevering zijn bevestigd en dat zij werken. Zij hebben talloze andere katholieken eeuwenlang geholpen hun weg naar de hemel te vinden. Ik heb passages gekozen van diverse schrijvers. Hierbij heb ik die passages opgezocht die ik het meest bruikbaar vond.

De bedoeling is om bewuster met ons geloof om te gaan en onze devoties zo vaak mogelijk te beoefenen. Wij willen goede gebedsgewoonten ontwikkelen of, met een meer tot de verbeelding sprekende moderne uitdrukking, gebedsdisciplines. Het sacramentele principe werkt zo goed omdat het de fundamentele realiteit van de menselijke natuur vooronderstelt: wij zijn samen-

gesteld uit een lichaam en een ziel, een stoffelijk lichaam en een geestelijke ziel. Wat wij aan de ene component doen, heeft grote invloed op de andere. Wat wij met ons lichaam en onze zintuigen doen, vormt de basis voor onze spirituele groei. De genade bouwt voort op de natuur.

Er bestaan veel goede, natuurlijke redenen om de traditionele gebedsmethoden ter hand te nemen. Fysiologen erkennen dat zij ons lichaam ontspannen, onze onrust verminderen en ervoor zorgen dat ons voorhoofd minder rimpels krijgt. Ook leggen zij blijvende zenuwbanen aan. Eenieder die het sterven van trouwe katholieke gelovigen van nabij heeft meegemaakt, kan daar, evenals ik, over getuigen: er zijn bepaalde devoties die tot het *allerlaatste* moment in het bewustzijn lijken te blijven, ook al zijn veel andere zaken daar reeds uit verdwenen. De moeder van een goede vriend overleefde een beroerte waarbij zij nog slechts weinig anders kon doen dan het bidden van de rozenkrans, een gewoonte die er langdurig bij haar was ingesleten. Het bleek uiteindelijk de weg te zijn naar haar herstel. Ik zou honderden van zulke verhalen kunnen vertellen.

Het is dus niet verstandig om pas te leren bidden op oudere leeftijd. Ten eerste krijgen wij misschien niet de luxe om lang te leven. Maar zelfs al worden wij oud, dan nog kan het zo zijn dat wij de benodigde gezondheid, het benodigde geheugen of de noodzakelijke vrijheid missen om nieuwe gewoonten aan te leren.

Het klinkt mogelijk als een cliché, maar wij weten niet hoe onze toekomst eruit ziet. We weten dat we, zowel jij als ik, zullen lijden omdat dat bij het leven hoort, zelfs bij het leven in Christus. Maar God heeft daar rekening mee gehouden. Hij en zijn Kerk hebben ons een schat aan traditie geschonken – methoden en raadgevingen die in de loop der millennia betrouwbaar zijn gebleken in het leven van talloze gewone christenen, zowel tijdens economische neergang en natuurrampen, als tijdens vervolging en oorlog. Nou, dat is nu eens onderzoek en ontwikkeling!

Bij elke beproeving “bepaalt God al het einde, zodat gij ze kunt doorstaan” (1 Kor 10,13). Zelfs te midden van de meest abnormale omstandigheden kunnen wij ons tot God richten. Wij kunnen, door middel van de eenvoudigste gebedsvormen, de beproevingen doorstaan en overwinnen. Het is geweldig dat wij alleen maar een kraal van de rozenkrans of de wol van het sca-

pulier aan hoeven te raken om daarmee onze gedachten op God te kunnen richten. Want wij kunnen in omstandigheden terecht komen waarin dat alles is wat wij nog *kunnen*.

Ik bid dat jij deze gebeden zo goed mogelijk zult bidden en dat je de heilige Geest en je engelbewaarder vraagt om aan te vullen wat er nog bij je ontbreekt.

En wanneer je bidt, vergeet dan alsjeblieft niet te bidden voor deze auteur – die belooft dat hij zal bidden voor zijn lezers!

Terug naar het kruis

O ja, ik had beloofd dat ik mijn verhaal over mijn proefschrift zou afmaken.

Terwijl ik de rozenkrans bad, keerde ik via de donkere straten terug naar huis, waarbij ik het gevoel had dat ik in het daglicht liep. Toen ik weer in mijn kantoor was, verdiepte ik mij opnieuw in de Bijbeltekst die ik al honderden en misschien wel duizenden keren had gelezen en het leek alsof ik die tekst voor de eerste keer zag. In wezen trad ik de tekst tegemoet alsof ik de eerste persoon was die hem onder ogen kreeg. In het oorspronkelijke Grieks zag ik verbanden die in de Engelse en Latijnse vertalingen niet duidelijk tot uiting kwamen.

Kort samengevat: ik ontdekte een oplossing die tot op dat moment nooit eerder beschreven was. Ik voltooide mijn proefschrift en verdedigde dit met succes. Ik schreef mijn bevindingen op en publiceerde ze in een befaamd wetenschappelijk tijdschrift.

Twaalf jaar na die merkwaardige nacht woonde ik een bijeenkomst bij van beroepsgenoten, de jaarlijkse bijeenkomst van de “Vereniging van Bijbelliteratuur”. Daar werd ik door een, door mij gerespecteerd, wetenschapper terzijde genomen waarbij hij mij de vraag stelde: “Hoe voelt het om het gefikst te hebben?”

Ik had geen idee waar hij over sprak.

“Hoe voelt het”, vroeg hij “om de interpretatie te hebben ontdekt, die in de loop der eeuwen verloren was gegaan?” Toen wist ik waar hij op doelde en de tranen schoten mij in de ogen.

Ik vertelde hem het verhaal over de nacht die al zo lang voorbij was en die muur waar ik niet overheen kon komen. Ik vertelde hem ook over mijn tocht naar het kruis. Ik wilde dat hij de weg kende als hij zelf tegen een muur zou lopen.

Ik wil hetzelfde voor jou en dat is de reden voor dit boek.